TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2009 m. balandžio 2 d.*

Byloje C-523/07

dėl *Korkein hallinto-oikeus* (Suomija) 2007 m. lapkričio 19 d. Nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo tą pačią dieną, pagal EB 68 ir 234 straipsnius pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje, pradėtoje

A,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Rosas, teisėjai A. Ó Caoimh, J. N. Cunha Rodrigues (pranešėjas), U. Lõhmus ir P. Lindh,

generalinė advokatė J. Kokott,
posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2008 m. spalio 22 d. posėdžiui,

* Proceso kalba: suomių.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— Suomijos vyriausybės, atstovaujamos J. Heliskoski ir A. Guimaraes-Purokoski,

— Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos M. Lumma ir J. Kemper,

— Graikijos vyriausybės, atstovaujamos T. Papadopoulou,

— Italijos vyriausybės, atstovaujamos R. Adam, padedamo *avvocato dello Stato* W. Ferrante,

— Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos V. Jackson, padedamos *QC* C. Howard,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos P. Aalto ir V. Joris,

susipažinęs su 2009 m. sausio 29 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra dėl 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (OL L 338, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 19 sk., 6 t., p. 243; toliau – Reglamentas), išaiškinimo.

2 Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant A, kuri yra vaikų C, D ir E motina, pateiktą skundą dėl *Kuopion hallinto-oikeus* (Kuopijaus Administracinis teismas, Suomija) sprendimo, patvirtinančio sprendimą, kuriuo *perusturvalautakunta* (pagrindinių socialinių teisių užtikrinimo komisija, toliau – užtikrinimo komisija) skubiai paėmė šiuos vaikus priežiūrai ir apgyvendino juos profesionalioje šeimynoje.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisė

3 Reglamento 12 ir 13 konstatuojamosiose dalyse sakoma:

„(12) Jurisdikcijos pagrindai, susiję su tėvų pareigomis, nustatyti šiame reglamente, yra suformuluoti labiausiai atsižvelgiant į vaiko interesus, ypač į artumo kriterijų. Tai reiškia, kad jurisdikcija turėtų pirmiausiai priklausyti vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybei narei, išskyrus tam tikrus vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo atvejus arba pagal tėvų pareigų turėtojų susitarimą.

(13) Vaiko labui šis reglamentas išimties tvarka ir tam tikromis sąlygomis leidžia jurisdikciją turinčiam teismui perduoti bylą kitos valstybės narės teismui, jei šis teismas yra geresnėje vietoje bylai nagrinėti. <…>.“

4 Reglamento 1 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„1. Šis reglamentas taikomas bet kokio pobūdžio teismo civilinėms byloms, susijusioms su:

<…>

b) tėvų pareigų skyrimu, naudojimusi jomis, perdavimu, apribojimu ar atėmimu.“

5 Reglamento 8 straipsnio 1 dalyje nurodoma:

„Valstybės narės teismai turi jurisdikciją bylose, susijusiose su tėvų pareigomis vaikui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai byla patenka jų žinion, yra toje valstybėje narėje.“

6 Pagal minėto Reglamento 13 straipsnio 1 dalį:

„Jei vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta negali būti nustatyta ir jurisdikcija negali būti nustatyta remiantis 12 straipsniu, jurisdikciją turi valstybės narės, kurioje yra vaikas, teismai.“

7 Reglamento 15 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Išimties tvarka valstybės narės teismai, turintys jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, manydami, kad kuris nors kitos valstybės narės, su kuria vaiką sieja konkretus ryšys, teismas būtų tinkamesnis nagrinėti bylą ar kurią nors konkrečią jos dalį, ir jei tai labiausiai atitinka vaiko interesus, gali:

a) sustabdyti atitinkamą bylą arba jos dalį ir paraginti šalis pateikti pareiškimą tos kitos valstybės narės teismui pagal šio straipsnio 4 dalį; arba

b) prašyti kitos valstybės narės teismą prisiimti jurisdikciją pagal šio straipsnio 5 dalį.“

8 Pagal šio Reglamento 17 straipsnį:

„Jeigu valstybės narės teisme iškeliama byla, kurią nagrinėti pagal šį reglamentą jurisdikciją turi ne jis, o kitos valstybės narės teismas, pirmiau nurodytas teismas savo iniciatyva pareiškia, kad jurisdikcijos neturi.“

9 Minėto Reglamento 20 straipsnio 1 dalyje teigiama:

„Neatidėliotinais atvejais šio reglamento nuostatos neužkerta kelio valstybės narės teismams toje valstybėje esantiems asmenims ar turtui taikyti laikinas, įskaitant apsaugines, priemones, kurios gali būti numatytos tos valstybės narės teisėje, netgi jei pagal šį reglamentą kitos valstybės narės teismas turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės.“

10 Reglamento 53 straipsnyje sakoma:

„Kiekviena valstybė narė paskiria vieną ar daugiau centrinių institucijų padėti taikyti šį reglamentą ir nurodo kiekvienos iš jų geografinę ar funkcinę jurisdikciją. Jei valstybė narė paskiria daugiau nei vieną centrinę instituciją, pranešimai paprastai siunčiami tiesiogiai atitinkamai jurisdikciją turinčiai institucijai. Kai pranešimas siunčiamas jurisdikcijos neturinčiai institucijai, pastaroji yra atsakinga už jo persiuntimą jurisdikciją turinčiai institucijai ir informavimą apie tai.“

11 Šio Reglamento 55 straipsnyje, be kita ko, numatyta:

„Centrinės institucijos kitos valstybės narės centrinės institucijos arba tėvų pareigų turėtojo prašymu bendradarbiauja konkrečiose bylose siekdamos šio reglamento tikslų.

Dėl to jos, veikdamos tiesiogiai arba per valdžios institucijas ar kitas įstaigas, imasi atitinkamų priemonių pagal tos valstybės narės teisę asmens duomenų apsaugos reikaluose:

a) rinkti informaciją ir keistis informacija:

i) apie vaiko padėtį;

ii) apie visas atliekamas procedūras; arba

iii) dėl vaiko priimtus sprendimus;

<…>

c) lengvinti komunikaciją tarp teismų, ypač taikant 11 straipsnio 6 ir 7 dalis bei 15 straipsnį;

<…>“

Nacionalinės teisės aktai

12 Pagal bylos aplinkybių atsiradimo momentu galiojusios redakcijos Socialinės paramos įstatymo (sosiaalihuoltolaki (710/1982), toliau – Įstatymas 710/1982) 15 straipsnio 1 dalį skubos atvejais, arba kai to reikalauja susiklosčiusios aplinkybės, savivaldybė taip pat skiria apgyvendinimą socialinėje įstaigoje ir rūpinasi kitų socialinių paslaugų teikimu tiems asmenims, kurie yra savivaldybės teritorijoje, tačiau nėra jos gyventojai.

13 Pagal bylos aplinkybių atsiradimo momentu galiojusios redakcijos Vaikų apsaugos įstatymo (lastensuojelulaki (683/1983), toliau – Įstatymas 683/1983) 16 straipsnį savivaldybės socialinių reikalų tarnyba nedelsdama turi imtis pagalbos priemonių, jeigu sąlygos, kuriomis vaikas arba jaunuolis auga, gali kelti pavojų jo sveikatai ar vystymuisi arba jų neužtikrina.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

14 2001 m. gruodį vaikai C, D ir E apsigyveno Švedijoje kartu su motina A ir patėviu F. Iki tol D ir E buvo miesto X (Suomijoje) priežiūroje. Šio paėmimo priežiūrai pagrindas buvo jų patėvio smurtas; vėliau priežiūra buvo panaikinta. 2005 m. vasarą šeima išvyko iš Švedijos atostogų į Suomiją. Šeima pasiliko Suomijos teritorijoje ir gyveno namelyje ant ratų įvairiose Suomijos stovyklavietėse; vaikai mokyklos nelankė. Ši šeima 2005 m. spalio 30 d. miesto Y (Suomija) socialinių tarnybų paprašė buto.

15 2005 m. lapkričio 16 d. pagal Įstatymą 683/1983 Užtikrinimo komisijos priimtais sprendimais vaikai C, D ir E Suomijoje buvo skubiai paimti priežiūrai ir apgyvendinti šeimynoje, nes jais nebuvo rūpinamasi.

16 A ir F pateikė prašymus panaikinti sprendimus nedelsiant paimti priežiūrai.

17 2005 m. gruodžio 15 d. Sprendimu Užtikrinimo komisija šiuos prašymus atmetė ir, remdamasi Įstatymo 683/1983 16 straipsniu, paėmė vaikus C, D ir E priežiūrai bei nurodė apgyvendinti juos profesionalioje šeimynoje.

18 A pateikė *Kuopion hallinto-oikeus* skundą dėl šių sprendimų panaikinimo ir vaikų priežiūros teisių jai atkūrimo. A pažymėjo, kad 2005 m. lapkričio viduryje išvykdama su F į Švediją ji paliko savo vaikus Suomijoje pas jų patėvio seserį. 2006 m. spalio 25 d. Sprendimu minėtas teismas atmetė šį skundą ir patvirtino skundžiamus sprendimus. *Kuopion hallinto-oikeus* savo sprendimą pagrindė pabrėždamas, kad, atsižvelgiant į Įstatymo 710/1982 15 straipsnio 1 dalį, Užtikrinimo komisija veikė neviršydama savo kompetencijos. Minėtas teismas pridūrė, kad aptariamų vaikų gyvenimo sąlygos kėlė rimtą pavojų jų psichinei būklei, sveikatai bei vystymuisi. Šių vaikų paėmimas priežiūrai ir apgyvendinimas leido gauti psichiatrinį gydymą, kurio jiems reikėjo, suteikė galimybę lankyti mokyklą ir užtikrino saugią bei stabilią aplinką.

19 A šį sprendimą apskundė *Korkein hallinto-oikeus* (Aukščiausiasis administracinis teismas), nurodydama Suomijos valdžios institucijų kompetencijos trūkumą. Šiuo klausimu A nurodė, kad vaikai C, D ir E nuo 2007 m. balandžio 2 d. yra Švedijos piliečiai, kurie nuo seno turėjo nuolatinę gyvenamąją vietą Švedijoje. Taigi jurisdikciją nagrinėti šią bylą turėjo Švedijos teismai.

20 Kadangi nagrinėjamam ginčui išspęsti buvo būtinas Reglamento išaiškinimas, *Korkein hallinto-oikeus* nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokius prejudicinius klausimus:

„1. a) Ar <…> Reglamentas <…> taikytinas viso tokio sprendimo dėl vaiko paėmimo priežiūrai nedelsiant ir jo apgyvendinimo ne jo paties šeimoje, kuris nagrinėjamas šiuo atveju, vykdymui, jeigu šis sprendimas priimtas kaip vienintelis sprendimas užtikrinant vaiko apsaugą pagal viešąją teisę?

b) Ar vis dėlto Reglamentas, atsižvelgiant į jo 1 straipsnio 2 dalies d punktą, taikytinas tik tai sprendimo daliai, kuri skirta apgyvendinti ne savoje šeimoje?

2. Kaip Bendrijos teisės požiūriu turi būti aiškinama Reglamento 8 straipsnio 1 dalies ir su ja susijusios 13 straipsnio 1 dalies sąvoka „nuolatinė gyvenamoji vieta“, visų pirma tuo atveju, kai pastovi vaiko gyvenamoji vieta yra vienoje valstybėje narėje, tačiau jis vieši kitoje valstybėje narėje ir ten keliauja iš vienos vietos į kitą?

3. a) Jeigu darytina prielaida, kad vaikas neturi nuolatinės gyvenamosios vietos pastarojoje valstybėje narėje, kokiomis sąlygomis šioje valstybėje narėje vis dėlto gali būti imtasi skubios apsaugos priemonės (paėmimo priežiūrai) pagal Reglamento 20 straipsnio 1 dalį?

b) Ar apsaugos priemonės pagal Reglamento 20 straipsnio 1 dalį yra tik tokios priemonės, kurios gali būti paskirtos pagal nacionalinę teisę, ir ar nacionalinės teisės nuostatos dėl šių priemonių yra privalomos taikant šį straipsnį?

c) Ar paskyrus apsaugos priemonę byla turi būti *ex officio* perduota kompetentingos valstybės narės teismui?

4. Jeigu valstybės narės teismas apskritai neturi jurisdikcijos, ar tuomet skundas turi būti atmestas kaip nepriimtinas, ar vis dėlto byla turi būti perduota kitos valstybės narės teismui?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

21 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Reglamento Nr. 2201/2003 1 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad, pirma, ji taikoma vieninteliam sprendimui, kurį sudaro nurodymas nedelsiant paimti priežiūrai ir apgyvendinti vaiką ne jo paties šeimoje, ir, antra, kad sąvoka „civilinės bylos“ šios nuostatos prasme apima šį sprendimą, jeigu jis buvo priimtas pagal vaikų apsaugą reglamentuojančias viešosios teisės normas.

22 Šis klausimas buvo pateiktas to paties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, yra pagrįstas tais pačiais motyvais ir jo formuluotė lygiai tokia pati kaip ir klausimo, kurio pagrindu priimtas 2007 m. lapkričio 27 d. Sprendimas *C* (C-435/06, Rink. p. I-10141). Tokiomis aplinkybėmis į šį klausimą turi būti atsakyta taip pat, kaip ir į pirmąjį klausimą minėtame sprendime *C*.

23 Reglamento 2 straipsnio 7 punkte numatyta, kad tėvų pareigos apima visas su vaiko asmeniu ar turtu susijusias teises ir pareigas, fiziniam ar juridiniam asmeniui suteikiamas teismo sprendimu, įstatymų nustatyta tvarka ar juridinę galią turinčiu susitarimu.

24 Pagal Reglamento 1 straipsnio 2 dalies d punktą vaiko paskyrimas į šeimą (šeimyną) ar globos instituciją priklauso su tėvų pareigomis susijusioms byloms.

25 Be to, iš Reglamento 5 konstatuojamosios dalies matyti, kad siekiant užtikrinti lygybę visiems vaikams šis Reglamentas taikomas visiems sprendimams dėl tėvų pareigų, įskaitant vaiko apsaugos priemones.

26 Sprendimas paimti vaiką priežiūrai, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, atsižvelgiant į jo pobūdį, priklauso viešosios valdžios institucijų priimtoms priemonėms, kurių tikslas – tenkinti nepilnamečių apsaugos ir pagalbos jiems poreikius.

27 Dėl „civilinių bylų“ sąvokos pažymėtina, jog ją reikia aiškinti taip, kad ji gali apimti net ir tas priemones, kurias valstybės narės teisė priskiria viešosios teisės sričiai.

28 Šį aiškinimą patvirtina Reglamento 10 konstatuojamoji dalis, pagal kurią šis Reglamentas nėra skirtas taikyti „bendro pobūdžio viešosioms priemonėms švietimo ar sveikatos srityje“. Ši išimtis patvirtina, kad Bendrijos teisės aktų leidėjas neketino iš šio Reglamento taikymo srities pašalinti visų viešosios teisės sričiai priskiriamų priemonių.

29 Taigi į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad Reglamento 1 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, jog „civilinių bylų“ sąvoka šios nuostatos prasme apima sprendimą, kuriuo nurodoma nedelsiant paimti priežiūrai ir apgyvendinti vaiką ne jo paties šeimoje, kai šis sprendimas buvo priimtas pagal vaikų apsaugą reglamentuojančias viešosios teisės normas.

Dėl antrojo klausimo

30 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, kaip reikėtų aiškinti sąvoką „nuolatinė gyvenamoji vieta“ Reglamento 8 straipsnio 1 dalies prasme, visų prima tuo atveju, kai vaikas turi pastovią gyvenamąją vietą vienoje valstybėje narėje, tačiau vieši kitoje valstybėje narėje ir ten gyvena kaip nuolatinės gyvenamosios vietos neturintis asmuo.

31 Reglamento 8 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas principas, kad bylose, susijusiose su tėvų pareigomis, valstybių narių teismų kompetencija nustatoma pagal vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą tuo metu, kai byla patenka jų žinion, tačiau šios sąvokos turinys neapibrėžiamas.

32 Pagal Reglamento 13 straipsnio 1 dalį, jei vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta negali būti nustatyta, jurisdikciją turi valstybės narės, kurioje yra vaikas, teismai.

33 Taigi vien fizinio vaiko buvimo valstybėje narėje – nes tai yra subsidiari jurisdikcijos taisyklė 8 straipsnyje įtvirtintos taisyklės atžvilgiu – negali pakakti vaiko nuolatinei gyvenamajai vietai nustatyti.

34 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką tiek iš vienodo Bendrijos teisės taikymo, tiek iš lygybės principo išplaukia, jog tuomet, kai Bendrijos teisės nuostata aiškiai nenurodo valstybių narių teisės, taikomos norint nustatyti jos prasmę bei apimtį, jos turinys visoje Europos bendrijoje paprastai turi būti aiškinamas autonomiškai ir vienodai, atsižvelgiant į nuostatos kontekstą ir nagrinėjamu teisės aktu siekiamą tikslą (žr., be kita ko, 1984 m. sausio 18 d. Sprendimo *Ekro*, 327/82, Rink. p. 107, 11 punktą ir 2008 m. kovo 6 d. Sprendimo *Nordania Finans ir BG Factoring*, C-98/07, Rink. p. I-1281, 17 punktą).

35 Kadangi Reglamento 8 straipsnio 1 dalyje nėra jokios aiškios nuorodos į valstybių narių teisę, taikomą norint nustatyti sąvokos „nuolatinė gyvenamoji vieta“ prasmę bei apimtį, jos prasmė bei apimtis turi būti nustatyta atsižvelgiant į Reglamento nuostatų ir tikslo kontekstą, visų pirma kylantį iš jo 12 konstatuojamąją dalį, kurioje numatyta, kad Reglamentu įtvirtinamos jurisdikcijos taisyklės yra suformuluotos labiausiai atsižvelgiant į vaiko interesus, ypač į artumo kriterijų.

36 Teisingumo Teismo praktika, susijusi su gyvenamosios vietos sąvoka, vartojama kitose Europos Sąjungos teisės srityse (žr., be kita ko, 1994 m. rugsėjo 15 d. Sprendimo

Magdalena Fernández prieš Komisiją, C-452/93 P, Rink. p. I-4295, 22 punktą; 2004 m. lapkričio 11 d. Sprendimo *Adanez-Vega*, C-372/02, Rink. p. I-10761, 37 punktą ir 2008 m. liepos 17 d. Sprendimą *Kozłowski*, C-66/08, Rink. p. I-6041), negali būti tiesiogiai pritaikyta vertinant vaikų nuolatinę gyvenamąją vietą Reglamento 8 straipsnio 1 dalies prasme.

37 Vaiko „nuolatinė gyvenamoji vieta“ Reglamento 8 straipsnio 1 dalies prasme turi būti nustatoma remiantis visomis kiekvienam konkrečiam atvejui būdingomis faktinėmis aplinkybėmis.

38 Be fizinio vaiko buvimo tam tikroje valstybėje narėje, reikia atsižvelgti ir į kitus veiksnius, galinčius atskleisti, kad toks buvimas visai nėra laikinas ar atsitiktinis ir kad ten gyvendamas vaikas yra tam tikra dalimi integravęsis į socialinę ir šeiminę aplinką.

39 Visų pirma reikia atsižvelgti į gyvenimo valstybės narės teritorijoje ir šeimos persikėlimo į šią valstybę trukmę, teisėtumą, sąlygas ir priežastis, vaiko pilietybę, mokyklos lankymo vietą ir sąlygas, kalbos žinias ir šeiminius bei socialinius vaiko ryšius toje valstybėje.

40 Kaip savo išvados 44 punkte pažymėjo generalinė advokatė, tėvų ketinimas įsikurti su vaiku kitoje valstybėje narėje, išreikštas tam tikromis konkrečiomis priemonėmis, kaip antai būsto priimančiojoje valstybėje narėje įsigijimas arba išsinuomojimas, gali būti nuolatinės gyvenamosios vietos pakeitimo rodiklis. Kitas rodiklis gali būti prašymo gauti socialinį būstą pateikimas atitinkamoms tos valstybės tarnyboms.

41 Atvirkščiai, aplinkybė, jog vaikai vieši valstybėje narėje, kur trumpą laiką gyvena kaip nuolatinės gyvenamosios vietos neturintys asmenys, gali rodyti, kad vaikų nuolatinė gyvenamoji vieta nėra šioje valstybėje.

42 Nustatyti vaikų nuolatinę gyvenamąją vietą nacionalinis teismas turi būtent atsižvelgdamas į šio sprendimo 38–41 punktuose nurodytus kriterijus ir vadovaudamasis visumos vertinimu.

43 Vis dėlto neatmetama galimybė, kad atlikus tokį vertinimą paaiškėtų, jog neįmanoma nustatyti, kurioje valstybėje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji veta. Tokiu išimtiniu atveju ir, jeigu netaikytinas Reglamento 12 straipsnis, nustatantis nacionalinių teismų jurisdikciją su tėvų pareigomis susijusiais klausimais, kai šie klausimai yra dėl santuokos nutraukimo, gyvenimo skyrium (separacija) arba santuokos pripažinimo negaliojančia, valstybės narės, kur yra vaikas, nacionaliniai teismai pagal Reglamento 13 straipsnio 1 dalį įgyja jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės.

44 Todėl į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad „nuolatinės gyvenamosios vietos“ sąvoka Reglamento 8 straipsnio 1 dalies prasme turi būti aiškinama taip, kad ši gyvenamoji vieta atitinka vietą, kur vaikas tam tikra dalimi integravosi į socialinę ir šeiminę aplinką. Šiuo tikslu, be kita ko, turi būti atsižvelgta į gyvenimo valstybės narės teritorijoje ir šeimos persikėlimo į šią valstybę trukmę, teisėtumą, sąlygas ir priežastis, vaiko pilietybę, mokyklos lankymo vietą ir sąlygas, kalbų žinias ir šeiminius bei socialinius vaiko ryšius toje valstybėje. Nustatyti vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą turi nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas kiekvienam konkrečiam atvejui būdingas faktines aplinkybes.

Dėl trečiojo klausimo

45 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, pirma, kokios sąlygos turi būti įvykdytos, kad būtų galima imtis skubios apsaugos priemonės, kaip antai vaikų paėmimas priežiūrai, Reglamento 20 straipsnio 1 dalies prasme. Antra, teismas klausia, ar tokia priemonė gali būti taikoma pagal nacionalinę teisę ir ar nacionalinės teisės nuostatos dėl tokios priemonės yra privalomos. Trečia, jis klausia, ar paskyrus tokią apsaugos priemonę byla turi būti perduota kompetentingam kitos valstybės narės teismui.

46 Reglamento 20 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad neatidėliotinais atvejais jo nuostatos neužkerta kelio valstybės narės teismams toje valstybėje esantiems asmenims ar turtui taikyti laikinas, įskaitant apsaugos, priemones, kurios gali būti numatytos tos valstybės teisėje, net jei pagal šį Reglamentą kitos valstybės narės teismas turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės.

47 Iš pačios šios nuostatos formuluotės matyti, jog tam, kad valstybių narių teismai, kurie neturi jurisdikcijos nagrinėti su tėvų pareigomis susijusios bylos iš esmės, galėtų taikyti priemones tokioje byloje, turi būti įvykdytos trys kumuliacinės sąlygos, būtent:

— šios priemonės turi būti neatidėliotinos,

— jos turi būti taikomos teismo, į kurį kreiptasi, buvimo vietos valstybėje narėje esantiems asmenims ar turtui, ir

— jos turi būti laikino pobūdžio.

48 Šios priemonės taikytinos vaikams, kurių nuolatinė gyvenamoji vieta yra vienoje valstybėje narėje, tačiau jie laikinai ar atsitiktinai vieši kitoje valstybėje narėje ir yra atsidūrę situacijoje, kuri gali rimtai pakenkti jų gerovei, įskaitant sveikatą ar vystymąsi, ir todėl pateisina neatidėliotinų apsaugos priemonių taikymą. Tokių priemonių laikinas pobūdis matyti iš Reglamento 20 straipsnio 2 dalies: jos nebetaikomos, kai valstybės narės teismas, turintis jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, jau yra ėmęsis priemonių, kurias laiko tinkamomis.

49 Reglamente nėra materialinių nuostatų, numatančių neatidėliotinų priemonių, kurių turi būti imamasi, rūšis.

50 Reglamento 20 straipsnio 1 dalyje sakoma, kad laikinos ar apsaugos priemonės, kurias taikyti neatidėliotinais atvejais gali tekti valstybės narės nacionaliniams teismams, yra priemonės, „numatytos tos valstybės narės teisėje“.

51 Tokiomis aplinkybėmis nacionalinis teisės aktų leidėjas turi įtvirtinti, kokių priemonių nacionalinės valdžios institucijos turi imtis, kad būtų labiausiai atsižvelgta į vaiko interesus, ir nustatyti jų įgyvendinimo tvarką.

52 Kadangi tokios priemonės taikomos remiantis nacionalinės teisės nuostatomis, privalomasis tokių priemonių pobūdis turi išplaukti iš atitinkamų nacionalinės teisės aktų.

53 Lieka patikrinti, ar pritaikius apsaugos priemonę byla turi būti *ex officio* perduota jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui.

54 Pagal Reglamento 15 straipsnio 1 dalies b punktą vienos valstybės narės teismai, turintys jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, manydami, kad kuris nors kitos valstybės narės, su kuria vaiką sieja konkretus ryšys, teismas būtų tinkamesnis nagrinėti bylą, gali prašyti šios valstybės teismą prisiimti jurisdikciją.

55 Tarp nuostatų, nustatančių jurisdikcijos taisykles tėvų pareigų srityje, minėtas 15 straipsnis vienintelis numato prašymą kitos valstybės narės teismui prisiimti jurisdikciją.

56 Reglamente nenumatyta, kad nacionaliniai teismai, kurie imasi laikinų ar apsaugos priemonių, privalo perduoti bylą kitos valstybės narės teismui po to, kai šios priemonės buvo įvykdytos.

57 Kitas klausimas – ar nacionaliniai teismai, kurie skyrė laikinas ar apsaugos priemones, privalo apie tai pranešti jurisdikciją turintiems kitos valstybės narės teismams.

58 Kaip nurodyta šio sprendimo 48 punkte, pagal Reglamento 20 straipsnio 2 dalį laikinos ar apsaugos priemonės nebetaikomos, kai valstybės narės teismas, turintis jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, jau yra ėmęsis priemonių, kurias jis laiko tinkamomis.

59 Kadangi laikinos ar apsaugos priemonės yra pereinamojo pobūdžio, su vaiko fiziniu, psichologiniu ir intelektiniu vystymusi susijusios aplinkybės gali lemti būtinybę jurisdikciją turinčiam teismui anksčiau imtis veiksmų, kad būtų priimtos galutinės priemonės.

60 Galutinių priemonių būtinumas ir neatidėliotinumas turi būti vertinami atsižvelgiant į vaiko situaciją, numatomus jos pokyčius ir laikinų ar apsaugos priemonių veiksmingumą.

61 Tokiomis aplinkybėmis siekis labiausiai apsaugoti vaiko interesus gali reikalauti, kad nacionalinis teismas, kuris skyrė laikinas ar apsaugos priemones, apie tai tiesiogiai ar per centrinę instituciją, paskirtą pagal Reglamento 53 straipsnį, praneštų jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui.

62 Bendradarbiavimas konkrečiose bylose, susijusiose su tėvų pareigomis, yra numatytas Reglamento 55 straipsnyje ir apima, be kita ko, informacijos apie vaiko padėtį, atliekamas procedūras ir visus dėl vaiko priimtus sprendimus rinkimą bei keitimąsi ja.

63 Reglamento 55 straipsnio c punkte numatytas valstybių narių teismų bendravimas taikant šį Reglamentą.

64 Darytina išvada, kad jeigu to reikalauja siekis labiausiai apsaugoti vaiko interesus, nacionalinis teismas, kuris skyrė laikinas ar apsaugos priemones, privalo apie tai tiesiogiai ar per centrinę instituciją, paskirtą pagal Reglamento 53 straipsnį, pranešti jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui.

65 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į trečiąjį klausimą reikia atsakyti, kad nuspręsti taikyti apsaugos priemonę, kaip antai vaikų paėmimas priežiūrai, nacionalinis teismas gali pagal Reglamento 20 straipsnį, jeigu įvykdomos šios sąlygos:

— ši priemonė turi būti neatidėliotina,

— ji turi būti taikoma asmenims, esantiems atitinkamoje valstybėje narėje, ir

— ji turi būti laikino pobūdžio.

Tokios priemonės skyrimas ir privalomas pobūdis nustatomas pagal nacionalinę teisę. Skyręs apsaugos priemonę, nacionalinis teismas neprivalo bylos perduoti jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui. Tačiau, jeigu to reikalauja siekis labiausiai apsaugoti vaiko interesus, nacionalinis teismas, kuris skyrė laikinas ar apsaugos priemones, privalo apie tai tiesiogiai ar per centrinę instituciją, paskirtą pagal Reglamento 53 straipsnį, pranešti jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui.

Dėl ketvirtojo klausimo

66 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar tuo atveju, kai valstybės narės teismas apskritai neturi jurisdikcijos, jis turi pareikšti, kad jos neturi, ar perduoti bylą kitos valstybės narės teismui.

67 Reglamento 17 straipsnyje numatyta, kad „jeigu valstybės narės teisme iškeliama byla, kurią nagrinėti pagal šį Reglamentą jurisdikciją turi ne jis, o kitos valstybės narės teismas, pirmiau nurodytas teismas savo iniciatyva pareiškia, kad jurisdikcijos neturi“.

68 Kaip konstatuota šio sprendimo 55 punkte, tarp nuostatų, nustatančių jurisdikcijos taisykles tėvų pareigų srityje, Reglamento 15 straipsnis vienintelis numato prašymą kitos valstybės narės teismui prisiimti jurisdikciją.

69 Tuo atveju, kai valstybės narės teismas *ex officio* pareiškia neturįs jurisdikcijos, Reglamentas nenumato, kad byla turi būti perduota kitos valstybės narės teismui.

70 Vis dėlto dėl tų pačių priežasčių, kokios numatytos šio sprendimo 59–63 punktuose, ir jeigu to reikalauja siekis labiausiai apsaugoti vaiko interesus, nacionalinis teismas, kuris *ex officio* pareiškė neturįs jurisdikcijos, privalo apie tai tiesiogiai ar per centrinę instituciją, paskirtą pagal Reglamento 53 straipsnį, pranešti jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui.

71 Taigi į ketvirtąjį klausimą riekia atsakyti, kad tuo atveju, kai valstybės narės teismas apskritai neturi jurisdikcijos, jis privalo *ex officio* pareikšti, kad jos neturi, tačiau neprivalo perduoti bylos kitam teismui. Vis dėlto, jeigu to reikalauja siekis labiausiai apsaugoti vaiko interesus, nacionalinis teismas, kuris *ex officio* pareiškė neturįs jurisdikcijos, privalo apie tai tiesiogiai ar per centrinę instituciją, paskirtą pagal Reglamento 53 straipsnį, pranešti jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

72 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1. **2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, 1 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, jog „civilinių bylų“ sąvoka šios nuostatos prasme apima sprendimą, kuriuo nurodoma nedelsiant paimti priežiūrai ir apgyvendinti vaiką ne jo paties šeimoje, kai šis sprendimas buvo priimtas pagal vaikų apsaugą reglamentuojančias viešosios teisės normas.**

2. **„Nuolatinės gyvenamosios vietos“ sąvoka Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalies prasme turi būti aiškinama taip, kad ši gyvenamoji vieta atitinka vietą, kur vaikas tam tikra dalimi integravosi į socialinę ir**

šeiminę aplinką. Šiuo tikslu, be kita ko, turi būti atsižvelgta į gyvenimo valstybės narės teritorijoje ir šeimos persikėlimo į šią valstybę trukmę, teisėtumą, sąlygas ir priežastis, vaiko pilietybę, mokyklos lankymo vietą ir sąlygas, kalbų žinias ir šeiminius bei socialinius vaiko ryšius toje valstybėje. Nustatyti vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą turi nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas kiekvienam konkrečiam atvejui būdingas faktines aplinkybes.

3. Nuspręsti taikyti apsaugos priemonę, kaip antai vaikų paėmimas priežiūrai, nacionalinis teismas gali pagal Reglamento 20 straipsnį, jeigu įvykdomos šios sąlygos:

— ši priemonė turi būti neatidėliotina,

— ji turi būti taikoma asmenims, esantiems šioje atitinkamoje valstybėje narėje, ir

— ji turi būti laikino pobūdžio.

Tokios priemonės skyrimas ir privalomas pobūdis nustatomas pagal nacionalinę teisę. Skyręs apsaugos priemonę, nacionalinis teismas neprivalo bylos perduoti jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui. Tačiau, jeigu to reikalauja siekis labiausiai apsaugoti vaiko interesus, nacionalinis teismas, kuris skyrė laikinas ar apsaugos priemones, privalo apie tai tiesiogiai

ar per centrinę instituciją, paskirtą pagal Reglamento 53 straipsnį, pranešti jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui.

4. Tuo atveju, kai valstybės narės teismas visai neturi jurisdikcijos, jis privalo *ex officio* pareikšti, kad jos neturi, tačiau neprivalo perduoti bylos kitam teismui. Vis dėlto, jeigu to reikalauja siekis labiausiai apsaugoti vaiko interesus, nacionalinis teismas, kuris *ex officio* pareiškė neturįs jurisdikcijos, privalo apie tai tiesiogiai ar per centrinę instituciją, paskirtą pagal Reglamento Nr. 2201/2003 53 straipsnį, pranešti jurisdikciją turinčiam kitos valstybės narės teismui.

Parašai.